

KÜRESEL HEGEMONYANIN ÇEVREYİ İNŞA SÜRECİNDE KONJONKTÜREL ARAÇLAR: İKTİDAR VE MEDYA

TURGUT ŞAHİN*

GİRİŞ

Hegemonya üzerine yapılan analizlerin ortak yönü; bir coğrafyada mukim bulunan bir toplumun ve onun siyasal iradesinin toplum içi anlaşmazlıkları asgariye indirerek kendi içinde kurmayı başardığı bir blok/uzlaşma sonunda içten dışa doğru çevrilerek çevresi üzerinde rıza ve zor üzerine inşa edilen bir liderlik, üstünlük ve egemenlik tarzı olarak ortaya çıkmasıdır.¹ Buna göre hegemonya bir toplumun kurumsal iradesinin çevresi üzerinde politik hâkimiyet kurarak onları kendi kültürel sistemine, entegre edebilme kabiliyetidir diyebiliriz. Şimdiye kadar hegemonya üzerine yapılan analizlerin aşağı yukarı ortak yanı budur. Ancak böyle bir anlamlandırmanın eksik olduğuna da şüphe yoktur. Çünkü böyle bir anlama hegemonyayı tarihte örneklerini gördüğümüz tahrip edici, ortadan kaldırıcı bir mantıkla hareket eden, bir müddet sonrada arkasında hiçbir iz bırakmadan kaybolan toplumsal liderlik ya da egemenlik hareketlerine dönüştüreceği için ihtiyatla karşılanmalıdır. Hâlbuki hegemonya bir bütünleşme kabiliyeti ya da yönetme ve yönlendirme gücü olarak, üzerine inşa olduğu kültür sistemi ve vaziyet alış biçimlerinin zamanı yönetecek şekilde rafine hâle getirilmiş organizasyonuna dayanmak zorundadır.

Bir örnek verecek olursak bugünkü Amerikan hegemonyasının başarılı olmasının nedeni Protestan anlayışın cevaz verdiği pratiklerin 20. yüzyılda modern, şimdilerde postmodern sürümüne dayanmış olmasıdır. Başka bir ifadeyle bugünkü Amerikan hegemonyası Amerikan toplumunun ana kıtadan devralıp okyanus ötesine taşıdığı Avrupa medeniyeti ve onun dayandığı dinî ve felsefi temellerin meşru gördüğü toplumsal pratikler üzerinden dinî, politik, ekonomik ve askerî, zamanı yönete-

* Araştırmacı - Yazar.

bilme kabiliyeti olarak ortaya çıkmıştır. Eğer bu devralınan tarihî tecrübe ve bu tecrübelerin çevre karşısında tembihlediği vaziyet alış biçimlerinin daha da geliştirilmiş kendine has bir tarzını hâlihazır Amerikan hegemonyası bulmamış ve her defasında kendi zaman yönetimi anlayışını yeniden üretememiş olsaydı, Amerikan toplumu bugün de var olurdu, ancak bugünkü bildiğimiz Amerikan hegemonyasının var olması mümkün olmazdı. Kısaca hegemonyayı, kendi içinde bütünleşmesini tamamlamış siyasal, ekonomik, askerî ve toplumsal bir gücün, yönetmek istediği toplum ve coğrafyalarda kendi toplumsal çıkarları başat olmak üzere kurgulayıp uygulamaya çalıştığı kendi zaman anlayışını rakip güçlere karşı yönetebilme dehası / kabiliyeti olarak tarif edebiliriz...

Bir hegemonik gücün yönetebilme kabiliyetinin devam edebilmesi, hegemonyayı yöneten epistemik monopolun² zamanı yönetebilme araçlarını kesintisiz bir şekilde yeniden üretebilme ve organizasyona dönüştürebilme kabiliyetine bağlıdır, diyebiliriz. Eğer bir hegemonik gücü yöneten epistemik monopol ve onun planlarını pratiğe aktaran epistemik cemaatler³ zamanı yönetebilme kabiliyetlerini yitirirlerse hegemonik güçte zamana yenilmiş olarak çökmeye mahkûm olur.

II. GÜCÜN YA DA GÜÇLERİN ORGANİZE ETTİĞİ VE YÖNETTİĞİ BİR KURGU: KONJONKTÜR

Yukarıda da kısaca üzerinde durduğumuz gibi bir hegemonyanın, hegemonik iktidarını devam ettirebilmesi iktidara hâkim “epistemik monopol”un zamanı yönetebilecek bilgi ve araçlarına (insanın üzerinde gücün varlığını hissetirecek maddi ve manevi bütün araçlara) bunları sürekli geliştirebilecek bir bilgi üretim sistemine de sahip olmasıyla doğru orantılıdır. Demek ki zamanı yönetebilmek için öncelikle hegemonya anlayışına da uygun olarak hegemonik bir güç olmak iddiasında olan, bir elit grubun (epistemik monopolun) bir medeniyet anlayışının iddiası da olması gerekmektedir. Eğer böyle bir iddia yani bir medeniyet anlayışının hayata geçirilmesi iddiası yoksa ortada hegemonik bir anlayışta yok demektir. Hegemonyalar tarihine baktığımızda bütün hegemonik güçlerin aynı zamanda bir medeniyetin değerler sisteminin zamana ⁴uygun bir versiyonunu hayata geçirecek bir misyonu üslendiklerini görürüz.

Başka bir çalışmamızda da ortaya koymaya çalıştığımız gibi burada konjunktür duruma, ana ve zamana vurgu yaparken, konjunktüralizm bu zaman ve anı bir medeniyet iddiası doğrultusunda kuşatan değerler sistemine vurgu yapmaktadır. Başka bir ifadeyle konjunktüralizm hegemonik bir çabayla hayata geçirilmeye çalışılan kültür ve medeniyetin değerler sisteminin “zamanın gereği” kutsallar olarak takdim edilmesidir. İşte bir hegemonik güç bu değerleri hedef kitle ve topluluklar için hayatın vazgeçilemez bir gerçeği olarak takdim edebildiği oranda toplumsal rızayı da elde etmiş olur.

Böyle bir rıza kabulü aslında fertten başlayarak, topluma ve oradan da yönetici elitlere uzanan bir inanç ve algı kalıbı değişikliğinin kabulünden ibarettir. Ya da başka bir deyişle biz, toplumsal rıza üzerinden medeni bir hamleyle rakip siyasal sistem ve toplulukları kendimize entegre etmek için hazırlık yapıyoruzdur veya yönetici elitlerin rızasıyla bir medeniyet dairesinden başka bir medeniyet dairesine girmek için eskiye hiç benzemeyen zamanın kutsallarını kabule zorlanıyoruzdur. Birincisinde konjunktüralizm bir medeniyetin iddialarını kapsayan değerler sistemini anlatırken, ikincisinde hâkim hegemonyanın tembihlerini kabule hazır edilgen bir kon-

jonktüralist toplum ve siyasal elitlerden bahsediyoruz, demektir. İşte biz bu makalemizde hegemonya adına konjonktüralist hesaplarla hareket eden bir epistemik cemaatler topluluğunun mensubu buldukları siyasal sistemin araçsal desteğini de arkasına alarak çevreyi kendisine entegre etmek için giriştikleri çabaların hedef organizasyonu olan iktidar ve medyadan bahsetmek istiyoruz. Bu konuların analizine geçmeden önce konjonktüralist toplum için konjonktüralizmin nasıl bir dönüşüm ifade edeceği üzerinde biraz durmak istiyorum.

Aslında hegemonik çevreye yönelik bir konjonktüralist çabadan bahsediyorsak, çevre toplum için gerekli olduğu hegemonya tarafından tembihlenen gerçekleştirilmesi zaruri olan bir zihinsel devrim sürecinden de bahsediyoruz, demektir. Bu insan ve toplumun entelektüel düşünme biçimini değiştirip dönüştüren süreç gerçekleştirilmeden bir hegemon ve onun peşinden sürüklediği toplum, organizasyon ve kurumlar bir konjonktürden diğer konjonktürel sürece geçemeyeceği gibi o hegemon karşı toplum ve siyasal elitler için meşru bir hegemon da olamaz. Çünkü hegemonik bir güç olmak toplumsal iç barışı sağlamaktan geçmektedir. Bu aynı zamanda Gramsci'nin tarihsel blok dediği şeye de karşılık gelir.⁵ Eğer bir hegemonyayı yönetecek epistemik cemaat toplumsal bir uzlaşmayı sağlayacak kadar toplumun bütün sınıflarını sisteme eklemeyecek ahlaki ve entelektüel bir liderliğe sahip değilse meşru bir hegemonik güç olarak ortaya çıkması da mümkün değildir.

İşte hâkim bir güç olarak çevre topluluklar üzerinde konjonktüralizm bağlamında zihinsel bir devrim süreci ya da bir algı kalıbı değişikliğini gerçekleştirecek hegemonik bir gücün asgari olarak böyle bir ahlaki ve entelektüel vasfının da olması gerekmektedir. Öyleyse bu zihinsel devrim süreci ya da algı kalıbı değişikliği nasıl gerçekleştirilmektedir? Soru budur. Okuyucunun da takdir edeceği gibi bu sorunun tafsilatlı bir cevabı bu makalenin boyutunu aşacağından konuya bu zihinsel devrimin gerçekleşmiş olduğunun göstergesi olarak eski ile yeni düşünme biçimi arasında pratik bir karşılaştırmada bulunarak cevap verebiliriz. Bu süreç iki yolla gerçekleştirilmektedir. Birincisi başka bir araştırmamızda da ortaya koymaya çalıştığımız gibi stoik filozofların "insanın içine girmek ve yayılmak" dedikleri⁶ şeyin bugün adına "yumuşak güç" (soft power) denilen bir ideolojik ve kültürel ikna sürecinden sonra gerçekleştirilmiş olmasıdır.⁷ Zamanımızda bu, hegemonya tarafından kurgulanmış, uluslararası anlaşmalar yoluyla toplu ya da bireysel olarak kurumsal bilgiyi geliştirmek adı altında oldukça rasyonel bir şekilde düzenlenmiş sosyalizasyon süreçleriyle uygulamaya konmaktadır. Bu sosyalizasyon süreçlerinde belleklere kazınan geleceğin toplumu, geleceğin yönetim tarzı, geleceğin devlet adamı profilleri çizilerek ya da daha rafine hâle getirerek söyleyecek olursak geleceğin, politikacısı, iş adamı, bü-

Aslında hegemonik çevreye yönelik bir konjonktüralist çabadan bahsediyorsak, çevre toplum için gerekli olduğu hegemonya tarafından tembihlenen gerçekleştirilmesi zaruri olan bir zihinsel devrim sürecinden de bahsediyoruz, demektir.

Postmodernizm ya da küreselleşme, toplumların binlerce yılda geliştirdikleri geleneksel sahiplenme anlayışlarını büyük anlatılar adı altında reddederek içinde yaşadıkları coğrafyanın, yaratılışın ve tarihin mecbur kıldığı farklılıkları, kurum ve değerleri din, mezhep, ırk, soy ve kabile gibi kavramlara indirgeyerek onları kutsamakta ve ulus devletler içerisinde mikro iktidar alanları icat ederek küresel düzeyde bir kargaşanın temellerini atmaktadırlar.

rokrati, gazetecisi, bilim adamı vb. “uzmanlaşma” adı altında uzun ve kısa süreli bilgilendirme süreçlerinden geçirilerek hazırlanmaktadır. İkincisi ise bu sürece askerî ya da sivil güçler tarafından yapılan, bir ihtilal ve darbe yoluyla değişim ve dönüşümü sağlayacak kurumsal yapıları “sert” yöntemlerle toplumsal rızaya başvurmaya ihtiyaç duymadan değiştirmek ve hegemonik tembihlere “küresel sisteme uyum sağlamak” adı altında konjonktüralizm dâhil olmaktadır.

Konjonktüralizm, yukarıdaki satırlarda da açıklamaya çalıştığımız gibi hegemonik bir gücün üzerine inşa olduğu kültürel sistemin dayandığı dinî ve felsefi inanç ve değerlerin çevre toplumlar için de hayatın tümünü kapsamaya gereken kutsallar olduğunun “yumuşak güç” politikalarıyla uygulanmasının bir diğer adıdır. Kısaca söylersek konjonktüralizm aslında icat edicisinin hegemonyayı yöneten epistemik monopol, uygulayıcılarının ise epistemik cemaat üyelerinin olduğu bilgi setlerinden meydana gelen bizim tüm hayatımızı kapsamayı hedefleyen seküler bir dindir. Konjonktüralist ise, bu bilgi setlerine inanan seküler bir mümindir. Zamanımızda bütün toplumlar ve bireyler küresel enformasyon şebekeleri üzerinden inanmamız için evde, iş yerinde ve diğer mekânlarda sürekli beynimize pompalanan bu seküler dinin tehdidi altında yaşamaktadır. Dolayısıyla burada sahici bir dinden bahsedemeyiz. Bu din tanrısının da, uygulayıcılarının da siyasal sistemler olduğu, hegemonik merkezler tarafından kurgulanmış pagan bir dindir.

Bu seküler dinin bizde meydana getirmek istediği ilk algı kalıbı değişikliği sahiplenme anlayışımızı değiştirmektir. Postmodernizm ya da küreselleşme, toplumların binlerce yılda geliştirdikleri geleneksel sahiplenme anlayışlarını büyük anlatılar adı altında reddederek içinde yaşadıkları coğrafyanın, yaratılışın ve tarihin mecbur kıldığı farklılıkları, kurum ve değerleri din, mezhep, ırk, soy ve kabile gibi kavramlara indirgeyerek onları kutsamakta ve ulus devletler içerisinde mikro iktidar alanları icat ederek küresel düzeyde bir kargaşanın temellerini atmaktadırlar.⁸ Kısaca bu sahiplenme anlayışını kabul etmekle gerçeklik anlayışımız da değişmekte, toplumlar bu yeni gerçeklik anlayışının sonucu olarak, hegemonya bağlamında yeniden bir inşa ve

restorasyon sürecine dâhil edilmektedir. Bu süreçte “konjonktüre uygun olarak düşünme ve yaşama” adı altında hegemonik tembihler insanlığın ya da tarihin sonu olarak takdim edilmektedir. Tıpkı F.Fukuyama’nın “Tarihin Sonu” hikâyesinde olduğu gibi.⁹ Başka bir deyişle toplum, millet, ülke, dost, düşman vb. gibi kavramlara verdiğimiz mana ve bu kavramlar karşısında ki duruşumuz değişmektedir. İşte bu durum küresel hegemonyanın yeni düzenleme setlerini içinde barındıran postmodern konjonktüralizm bağlamında gerçekleştirilmektedir.

III. YÖNETİMDEN YÖNETİŞİME: DEVLETİN YENİDEN İNŞASI

Modern zamanlarda kurulmuş bütün hegemonik yapılar, büyüüp gelişmelerine engel olan toplumsal, siyasal, ekonomik ve askerî yapıları ya ortadan kaldırarak ya da onları tarih dışı ilan edip hukuki olarak mahkûm edecek yeni organizasyonlar kurarak hâkimiyetlerini devam ettirmeye çalıştılar. Kurulan bu yeni organizasyonlar mantık olarak hâlihazır güce meşruiyet bakımından öncelik tanıdığı için hegemonya adına konjonktürel üstünlükte sağlamış oluyordu. Örnek verecek olursak; 16. yüzyılda İspanya adalet ve evrensellik gibi temel kavramları Amerika kıtasının fethini meşrulaştıracak şekilde yeniden tanımlamıştır. 18. yüzyılda, Fransa kıtasal gücünü sağlamlaştırmak amacıyla modern sınır kavramını ve güç dengesi anlayışını geliştirmiştir. 19. yüzyılda, Britanya, yine zamanının hegemonik bir gücü olarak kendi çıkarlarını güçlendirmek için, korsanlık, tarafsızlık ve sömürgecilik konusunda piyasaya yeni kurallar sürmüştür.¹⁰

Zamanımızda ise hegemonyanın küresel açılımına en büyük engeli millî devletler ya da başka bir ifadeyle modern ulus devletler oluşturmaktadır. Yaklaşık altı yüz yıllık bir geçmişin tecrübeleri ve felaketleri üzerinde yükselen bu anlayış bugün küresel hegemonyanın önündeki en büyük engel olarak durmaktadır. Millî hâkimiyet, millî sınırların dokunulmazlığı ve sınırlara tecavüzün savaş sebebi sayılması, bağımsızlık, rejim tercihi dokunulmazlık gibi konjonktürel kurgular devletler arası hukuk tarafından da kabul edilmiş bu egemenlik ve otorite biçimi bugün, ABD hegemonyasının yayılıp genişlemesinde mutlaka değiştirilmesi gereken bir anlayışı temsil etmektedir.

Onun içindir ki modern dönemlerde yönetim gibi egemenliği ve tek başınlığı ifade eden kavram yerine bağımlı ve birlikte hareket etmeyi tembihleyen yönetişim kavramı icat edilerek uluslararası askerî, siyasi ekonomik ve akademik literatüre sokulmuş ve buradan birbirine bağımlı ve tek başına hareket edemeyen devletler sistemine ulaşılacak istenmektedir. Bu anlayış biçiminin değiştirilip, arzu edilen tarza dönüştürülmesi için siyasal ve bürokratik seçkinlerde bir algı kalıbı değişikliğine ihtiyaç olduğuna şüphe yoktur.¹¹ İşte bu algı kalıbı değişikliği, başka bir ifadeyle tek başına egemenliği esas alan modern yönetim anlayışı değiştirilmeden doğrudan bir yönetişim anlayışına dayalı bağımlılığı esas alan tarzla yüzleşmek toplumsal ve siyasal bir muhalefete karşılaşıcağından yani bir krize sebep olacağından yönetişimin bir yönetim anlayışına dönüşebilmesi için asgari olarak şu iki politik strateji uygulanmaya konmak

Zamanımızda ise hegemonyanın küresel açılımına en büyük engeli millî devletler ya da başka bir ifadeyle modern ulus devletler oluşturmaktadır.

zorundadır: Bunlardan birincisi yukarıda da ifade etmeye çalıştığımız gibi kamuda görev yapan ve karar verme konumunda bulunan üst düzey kamu bürokrasisinin bu anlayışa uygun olarak değişip dönüşeceği çeşitli uluslararası sosyalizasyon süreçlerinden geçirilerek uygulamayı yapmaya hazır hâle getirilmesidir. Diğeri ise bu anlayışın topluma mal etmek istediği değerler sisteminin bütün toplum nazarında popüler hâle getirilerek olağan günlük yaşamın bir parçasıymış gibi düşünülmesini sağlamaktır. Bugün bunlardan ilki mevcut iktidarlar aracılığıyla, diğeri ise iktidarla iş birliği hâlinde medya organizasyonları tarafından uygulamaya konmaktadır.

Küresel hegemonya iktidarını meşru hâle getirmek için, modern ulus devletinin üzerine inşa olduğu geleneksel yapıları tümüyle parçalayarak yeni anayasalar eşliğinde hukuki metinler ihdas ederek yürürlüğe koymak suretiyle çevreye hâkim siyasal sistemleri, yönetim doğrultusunda yeniden inşa etmeye çalışmaktadır.

Yönetimden yönetişime geçme anlayışı ise tarihte hep istilacıların uygulamaya koymak istedikleri bir idare etme anlayışı ve felsefi bir inanç olmuştur. Büyük İskender'in dünyayı fethederek tek millet, tek vatan, tek dünya olarak tarif ettiği ve entelektüel temelleri stoik filozoflar tarafından ortaya konan Kozmopolis / dünya devleti anlayışı bunun en güzel antik örneklerinden birisidir. Bu düşünce bugün daha farklı, fakat oldukça sofistike istila araçları ve yollarla küresel bir imparatorluk kurmak için ABD ve onun denetimi altında bulunan küresel organizasyonlar, ekonomik ve askerî güçler tarafından gerçekleştirilmek istenmektedir.

Küresel hegemonya iktidarını meşru hâle getirmek için, modern ulus devletinin üzerine inşa olduğu geleneksel yapıları tümüyle parçalayarak yeni anayasalar eşliğinde hukuki metinler ihdas ederek yürürlüğe koymak suretiyle çevreye hâkim siyasal sistemleri, yönetim doğrultusunda yeniden inşa etmeye çalışmaktadır. Bugün hegemonyanın yayılıp genişlemesi ve küresel anlamda Batı medeniyetinin toplumsal inanç ve siyasal pratikleri üstüne yeniden kurulması için dünyanın dört bir tarafında gerçekleştirilen siyasal, askerî, ekonomik, dinî, felsefi operasyonlar başta da ifade ettiğimiz gibi hegemonyanın önündeki engelleri kaldırma, onların yerine küresel sisteme bağımlı olacak yeni bir hukuk sistemi ve yeni bir ulus ya da devlet inşa etme gayreti olarak görülmelidir.¹² Bugün hegemonik çevrede toplumlar "küresel değerler", "yeni gerçekler" ve "konjonktür böyle" gibi hiçbir bilimsel yanı bulunmayan sloganik düşüncelerle geleneklerinden kopularak parçalara ayrılıyor, diğer taraftan küçük parçalar hâlinde liberalize edilerek uluslararası siste-

me entegre edilmeye çalışılmaktadır.

P. Wagner'in¹³ ortaya koyduğu gibi bu politikalar yoluyla hâkim kültürel kodlar lehine kültürel benzeşmeler "melez desenler" süratle çoğalırken, diğer taraftan ise iktisadi bağımlılık artıyor, millî devlet ve millî ekonomiler, küresel ekonomik tembihlerle dünyanın büyük ekonomilerine bağlanırken, bir daha geri dönü-

şü olmayacak şekilde gücün ve uluslararası hukukun emrine girmektedir. Buna kısaca küresel hegemonyanın modern müstemlekeler elde etme operasyonu demek herhâlde yanlış olmayacaktır.

IV. HEGOMONİK ÇEVRENİN İNŞA SÜRECİNDE YERLİ MİSYONER ENTELEKTÜELLER

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız gibi hegemonik çevreden inanması istenilen konjonktürel değerler, kurgulandığı her dönemde çevre içinde, seküler bir tanrı ve dini inandırmaya çalışma tembihinden başka bir şey değildir. Eğer bu tespitimiz doğru ise o zaman Gramsci'nin organik entelektüeller dediği aydın takımı, konjonktürün gereklerini ya da başka bir deyişle kutsallarını savunan geçmişle bağları kalmamış, yeni yetme misyoner entelektüellerden başkası değildir.¹⁴

Onun içindir ki hegemonya kendi nüfuz alanında kalmasını istediği toplum ve coğrafyada kendi konjonktürel politikalarını bir din gibi algılayıp savunacak entelektüellere ve bu entelektüellerin kullanabilecekleri zamanın propaganda araçlarına ihtiyaç duyar. Eğer bunlar yoksa icat eder. Bu icat edilmiş, geçmişle bağları olmayan ya da kalmamış hegemonik entelektüellerin yeni Konjonktür içinde görevleri nedir? Bunun cevabını vermeden önce bu görevlendirmeyi de açıklayacak küresel hegemonik ideoloji postmodernizmden kısaca bahsetmeliyiz. Başka bir deyişle küresel hegemonik entelektüellerce¹⁵ yeni dünyanın kutsal anlayış ve inanış biçimi olarak sunumu yapılan küresel inanç ve değerlere bakmamız gerekmektedir.

Postmodern politik düşünce ile ilgili okumalardan ortaya çıkan dört ana stratejik beklentiden bahsedebiliriz: Bunlardan birincisi, gittikçe küreselleşen dünyada yalnızlaşan, yalnızlaştıkça da kendi içine kapanarak ya da kendini güvenlikte hissettiği dinî/felsefi/politik cemaatlerden birine katılarak sözü lidere havale eden ve kendi güvenliğini böylece garantiye almak isteyen ve her iki şekilde de susturulan birey.¹⁶ İkincisi eğitim ve iletişim yoluyla postmodernleşen ve küresel bir vatandaş hâline gelerek stoik anlamda kutsallarını yeni küresel kutsallık anlayışından devşiren birey ve küçük topluluklar. Üçüncüsü politik bir ideoloji olarak özellikle bir medeniyet iddiasında bulunabilecek, toplum ve coğrafyalarda etno-milliyetçilik üzerinden yeni siyasi otoriteler ihdas etme hareketlerini destekleyerek bu hareketleri tehdit unsuru olarak kullanıp, hegemonik politikalara bağımlı hâle getirilen meşru siyasi iktidarlar. Dördüncüsü yeni bir millet ve devlet olma/kurma iddiasıyla ortaya çıkan ve hegemonik desteğe ihtiyacı olduğu için küresel politikaların ülke içindeki

Hegemonya kendi nüfuz alanında kalmasını istediği toplum ve coğrafyada kendi konjonktürel politikalarını bir din gibi algılayıp savunacak entelektüellere ve bu entelektüellerin kullanabilecekleri zamanın propaganda araçlarına ihtiyaç duyar. Eğer bunlar yoksa icat eder.

Organik entelektüel, Gramsci'nin ortaya koyduğu gibi konjunktürün icat ettiği iktidarla iç içe hareket eden geçmişle bağı kalmamış, zamanın kutsallarını savunan iktidar adına operasyonel görevler üstlenen türedi bir yazar-çizer aydın takımına verilen addır. Ve bu aydın tipinin temsilcileri konjunktürden konjunktüre değişse de yaptıkları iş aynıdır. İktidarın yaptıkları her işi yanlışı da olsa gerekçeler bularak onaylamak ve toplum tarafından da onaylanmasını sağlamak.

ajanı durumuna düşen etnik hareketler ve onların yönetici kadroları. Ya da başka bir ifadeyle söyleyecek olursak postmodernizm bir hegemonya ideolojisi olarak üzerine oturduğu argümanlar bakımından hegemonya için stratejik öneme sahip ülkelerde egemenliğini inşa etmek için toplumsal kaos tetikleyecek entelektüel iddialara sahiptir. Örnek olarak ulus devletle ilgili bir meşruluk tartışmasının düşünsel temellerini bu anlayışta bulmak mümkündür.¹⁷

İşte bizim konjunktüralizm dediğimiz, hegemonik zaman yönetimi, bu anlayış biçiminin hegemonik çevrede yaşanan bir gerçek olması stratejisine dayanmakta ve bu inançlar hegemonya tarafından uluslararası denetim dışı kurumlar aracılığıyla onların gözetim ve denetimi altında yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu yaygınlaştırma sürecinin aktörleri ise konjunktüralist değerlerin, içinde yaşadıkları toplumda bir numaralı savunucuları olarak türeyen organik entelektüellerden başkası değildir. Şimdi bu yeni yetme türedi entelektüel takımının küresel güçler ve hâkim iktidarlar aracılığıyla sahip oldukları konjunktürel araçların toplumsal değişim ve dönüşümü nasıl etkiledikleri üzerinde duralım. Bu konjunktürel araçlar iktidar ve medyadır.

V. HEGOMONYANIN ÇEVREYİ İNŞA SÜRECİNDE KONJOKTÜREL ARAÇLAR: İKTİDAR VE MEDYA

Orta Çağ Avrupa'sında toprak imparatorlar ve krallar tarafından yönetilirken, zaman ise din ve onun yeryüzü krallığını temsil eden kilise tarafından yönetiliyordu.¹⁸ Onun içindir ki krallar ve imparatorlar yönetimlerinin meşruluk beratlarını papa ve kiliseden almadan iktidarda kalamazlardı. Zamanımızda ise bu ikilik matbaanın icat edilmesi ve yazının dolayısıyla bilginin kilisenin kontrolünden çıkıp toplumun bütün katmanlarına yayılmaya başlamasıyla birlikte kilisenin zaman üzerindeki hâkimiyeti de sona erdi denilebilir.¹⁹ Artık bundan böyle okuryazar olmak için kiliseye müdavim papaz olmaya gerek yoktu. Başka bir ifadeyle kilisece yerine getirilen iktidarın toplum için meşru olduğu onayı artık iletişim araçları üzerinden iktidarla iş

birliği yapan ve modern zamanlarda konjonktürel yeni bir sınıf olarak ortaya çıkan organik entelektüellerin eline geçti. Organik entelektüel, Gramsci'nin ortaya koyduğu gibi konjonktürün icat ettiği iktidarla iç içe hareket eden geçmişle bağı kalmamış, zamanın kutsallarını savunan iktidar adına operasyonel görevler üstlenen türü bir yazar-çizer aydın takımına verilen addır.²⁰

Ve bu aydın tipinin temsilcileri konjonktürden konjonktüre değişse de yaptıkları iş aynıdır. İktidarın yaptıkları her işi yanlış da olsa gerekçeler bularak onaylamak ve toplum tarafından da onaylanmasını sağlamak.²¹ Organik entelektüellerin üstlendikleri bu görev anlayışı hegemonyanın küreselleşmesiyle birlikte medyanın da küreselleşmesi sonucu yerini iktidarla uluslar arası hegemonik merkez arasında işbirliğini sağlama görevine dönüştü diyebiliriz.

Artık bundan böyle medyanın görevi, daha önce iktidarla iş birliği sonucu topluma aktarılan tabldot bilgilerin, bundan sonra küresel ekonomik yapılanmalar göz önünde bulundurulduğunda, artık uluslararası hegemonyanın çevrede gerçekleştirmek istediği değişim ve dönüşümleri içeren tabldot bilgileri aktarmakla yer değiştirdiğini söyleyebiliriz... N. Stevenson'un altını çizdiği gibi, şimdiye kadar çevreye hâkim iktidarların ve onları ayakta tutan epistemik cemaatlerin ideolojik egemenliğini güvenceye alma görevi gören medya²², artık bundan sonra küresel epistemik cemaatlerle iş birliği yapan iktidarların ideolojik ve politik duruşunu güvenceye almak görevini üstlenecek demektir.

Bir toplumun sağlıklı bilgi edinme araçlarının uluslararasılaşması yabancı kültürel ve politik stratejilere ülke içinde meşruluk arama organizasyonu hâline dönüşmesiyle birlikte küresel sisteme karşı egemenliği yeniden tesis etmek için içeriden bir ideolojik ve kültürel hareketi dayatma imkânı da ortadan kalkmış olacaktır. Çünkü zamanı yönetme aracı olarak medya, sadece artık neyin yanlış olduğunu değil, neyin doğru olduğunu da bize dikte eden bir bilgi aktarıcıya dönüşmüş vaziyettedir. Kısaca toplumların otantik yüksek değer ve alışkanlıklarını savunacak organizasyonlar olması gereken iletişim araçları²³, dipnotu olmayan hakikatlerden harmanlanmış postmodern politikaları her an, her saat ve her mekânda birey ve topluma tembihleyip duracaktır.

İletişim araçlarına gelince uluslararası küresel sistemle bütünleşmiş büyük şirketler; gizli/açık ortaklıklar yoluyla ele geçirilen ulusal medya organları yönetiminde etkin olmanın verdiği avantajlar üzerinden iletişimin düzenlenmesi ve

Bir toplumun sağlıklı bilgi edinme araçlarının uluslararasılaşması yabancı kültürel ve politik stratejilere ülke içinde meşruluk arama organizasyonu hâline dönüşmesiyle birlikte küresel sisteme karşı egemenliği yeniden tesis etmek için içeriden bir ideolojik ve kültürel hareketi dayatma imkânı da ortadan kalkmış olacaktır.

medyanın tabldot bilgi aktarımı aracına dönüşmesi için baskı yapacaklardır. Bundan sonra hegemonik çevreye dâhil toplumlarda millî politikaların değil, küresel politikaların kurtuluşun çıkış kapısı olarak anlatıldığına sık sık şahit olacağız.

SONUÇ

Çevre topluluklar üzerinde Konjonktüralizm bağlamında zihinsel bir devrim süreci ya da bir algı kalıbı değişikliğini gerçekleştirecek hegemonik bir güç aracı olarak medyanın yadsınamaz bir üstünlüğü vardır. Özellikle hâkim hegemonyanın tembihlerini kabul eder hâle getirilmesi düşünülen bir toplumda, siyasal rızanın ancak medya yoluyla yaygınlaştırılabileceği görülmektedir. Ve bugün artık anlaşılmaktadır ki, bir hegemonik gücün yönetebilme kabiliyeti, epistemik monopolün medyanın köşe taşlarında konuşlandırılması ile mümkündür. Zamanımızda hegemonyanın iktidarı koruma ve kollama görevi medya alanında görev yapan epistemik monopole devredilmiş gibidir.

KAYNAKLAR

- 1 Hegemonya ve imparatorlukla ilgili tartışmalar için bk. Mehmet Akif Okur, *Emperyalizm, Hegemonya, İmparatorluk*, a kitap, Ankara, 2010, s. 201–291.
- 2 Kavram için bk. Hüsamettin Arslan, *Epistemik Cemaat, Paradigma Yayınları*, İstanbul, 1992, s. 103.
- 3 Hüsamettin, Arslan (1992), *Epistemik Cemaati şöyle açıklar: "Her epistemik cemaat gibi bilimsel cemaat de hem 'entellektüel merkez', 'paradigmatik grup', 'görünmeyen kolej'... hem de bilime inanan 'müminler topluluğu' anlamında neye 'bilgi' denilmeyeceğini, bilginin standart ve yöntemlerinin neler olduğunu, bilginin doğruluk ve geçerliliğini, güvenirliliğini tescil eden bir tekeldir"* bk. *Epistemik Cemaat*, İstanbul: Paradigma Yayınları, s. 96.
- 4 Turgut Şahin, *Küresel Hegemonik Çevrenin Yeni Dini: Postmodern Konjonktüralizm*, 2023 aylık dergi, 15.Ekim.2010, (114), s. 40–48
- 5 Hugues Portalli, *Gramsci ve Tarihsel Blok*, Çev. Kenan Somer Savaş yy, Ankara, 1982.
- 6 "İçine sinmek" Stoik filozofların zamanın hegemon devletlerine (İskender imparatorluğu, Roma İmparatorluğu ve ardıllarına) rızaya dayalı politikalarını gerçekleştirmeleri için geliştirdikleri dini/politik stratejinin genel adıdır. Dinî bir içeriğe sahiptir ve dünyevi bir güce gizliden gizliye tanrısallık atfederek ona inanmayı ve tabi olmayı tembihler. Bu politik stratejide hegemon bütün ikna araçlarını hiçbir ahlaki endişeye düşmeden çevreyi kendine entegre edecek şekilde kullanır. Ve sonuçta birey, grup ve kurumsal yapılara hâkim olan mantık hegemonun yapmamızı istediği gibi bir zihniyetin içimize sinmesi ve yüreğimize oturmasıdır. Burada dikkat etmemiz gereken en önemli ayrıntı: İçimize sinen hegemonik tembihlerin bizim dinî ve politik duruşumuzu değiştirmemizi istemeden içimize girmesi, yüreğe oturup bizi yönlendirmesidir. Yani bizi dışarıdan insanlar ne olarak görüyor ve biliyorlarsa (bir Müslüman, Hristiyan, Yahudi, putperest vb) yine öyle görürler, ama biz aslında hegemonik merkez tarafından tembihlenen kültür ve inançları zihin dünyamızda rasyonalize ederek onların gönüllü taşıyıcılığını yaparız. Bu kritik durumu postmodern süreçte bizi takip edenler asla bilmezler. Çünkü siz bunu hayatın gerçekliği ve yaşanması gereken bir tecrübe olarak çevreye anlatırken, karşıdaki ise size inanarak tembihlerinize evet der ve onları yaşamının bir parçası hâline getirir. Burada dikkat edilirse bir asimilasyondan ya da din değiştirmeden ya da mensubu bulunduğumuz ırkı reddetmekten bahsetmiyoruz. Kısaca "içine sinmek" politik bir strateji olarak olduğumuz gibi görünüp hegemonik tembihleri içselleştirip inandıklarımızın bir devamı olarak anlamak ve uygulamaya çalışmaktır...(küresel hegemonik çevrenin yeni dini: Postmodern konjonktüralizm içinde).
- 7 Joseph S.Nye, *Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç*, çev. Rayhan İnan Aydın, Elips Kitap, Ankara 2005,s. 14–26.
- 8 bk. Nadim Macit (2006), *Küresel Güç politikaları Türkiye ve İslam*, Ankara: Fark Yayınları, s. 87 vd.
- 9 F. Fukuyama (2002), "Tarihin sonunda tüm toplumların liberal toplumlar olması gerekmiyor; sadece onların farklı ve daha yüksek insan toplumu biçimlerini temsil etme şeklindeki ideolojik iddialarına son vermeleri yeterlidir." demektedir. Bu anlayışın, hegemonik gücün üzerine inşa olunduğu kültür ve medeni-

yeten başka hiçbir büyük kültür sisteminin büyük olma iddiasına fırsat vermeyeceğini anlamak zor değildir. bk. Francis Fukuyama, *Tarihin Sonu Mu?*, çev. Yusuf Kaplan, (Tarihin Sonu Mu ? Kitabı içinde) ed. Mustafa Aydın, Ertan Özensel, Ankara: Vadi Yayınları, s. 40.

10 Michael Byers (2007), *Köklü Değişikliğin Güçlükleri*, (Ed. Michael Byers, Georg Nolte, ABD hegemonyası ve Uluslararası Hukukun Temelleri kitabı içinde), Ankara: Phoenix Yayınları, s. 1.

11 Bu konuda yapılmış bir araştırma için bk. Barış Övgün, *Bürokrasiden Yönetişime, Yönetim Biçiminin Değişmesi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi Ankara, 2010.

12 Bugün, bir hegemonya ideolojisi olarak postmodernizm enformasyon ağları üzerinden, en yanıltıcı yollarla çevre ülkelerde iktidarlar aracılığıyla uygulamaya konurken, bizim ülkemizde ciddi bir şekilde tartışma konusu hâline bile henüz gelememiştir. Bu konuda yapılmış akademik çalışmalar ise akademik dünyanın görünen büyüklüğüne yakışmayacak kadar küçüktür ve bana göre bir hiç mesabesinde.

13 Peter Wagner, *Modernliğin Sosyolojisi/Özgürlük ve Cezalandırma*, çev. Mehmet Küçük, İletişim yayınları, İstanbul, 2005, s. 253.

14 Gramsci, organik entelektüellerin kendinden önceki dönemin mirasçısı Olmadıklarını, onların esas itibarıyla yeni durumdan doğmuş entelektüeller olduklarını vurgulamaktadır bk. Şerife Çam, *Medya Çalışmalarında İdeoloji Yaklaşımlarına İlişkin Epistemolojik ve Yöntemsel Sorunlar*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2006, s. 289.

15 Tarihçi Ronald Steel "Biz kendi kurumlarımızın dışımızdaki herkesi tarihin çöplüğüne atması gerektiğine inanıyoruz. Ortaya çıkan bütün diğer üretim ve dağıtım biçimlerini yeryüzünden silmiş bir ekonomik sistem yürütüyoruz-arkasında büyük zenginlikler, bazen de büyük yıkımlar bırakarak, Hollywood ve McDonald's aracılığıyla yaydığımız kültürel mesajlar dünyanın her yanına ulaşarak başka toplumları ele geçiriyor ve aynı zamanda zayıflatıyor. Daha geleneksel fatihlerin tersine, biz başkalarına boyun eğdirmekle yetinmiyoruz, illede bizim gibi olsunlar istiyoruz. Tabii kendi iyilikleri için. İnsanları din değiştirmeye zorlamada bizden daha acımasızı yok. Dünya demokratik olacak. Kapitalist olacak. İnternetin bozguncu mesajlarına bağlanacak. Temsil ettiğimiz şeyin insanı korkutması şaşırtıcı değil." demektedir. T.Friedman'in kendisi ise bunlara ilaveten "İşte bu biziz. Biz Amerikalılar hızlı dünyanın havarileri, geleneğin düşmanları, serbest piyasanın peygamberleri ve ileri teknolojinin duayenleriyiz. Hem değerlerimizin hem de pizza Hut'larımızın yayılmasını isteriz. Dünyanın bizim yolumuzdan yürümesini ve kapitalistleşmesini isteriz..." Thomas Friedman, *lexus ve Zeytin Ağacı, Küreselleşmenin Geleceği*, çev. Elif Özsayar, Boyner Yayınları, İstanbul, 2003, s. 385-386.

16 Hilmi Demir, *Postmodern Konjonktüralizm ve Benliğin Dönüşümü*, 2023 Aylık Dergi, (114), 15 Ekim 2010, s. 50-56.

17 Postmodern teorisyenlerden birisi olan Lyotard, postmodernizmi "meta-anlatılara yönelik" inanılmazlık olarak tanımlar bkz. Jean-François Lyotard, *Postmodern durum/Postmodernizm*, çev. Ahmet Çiğdem, Ara Yayınları, İstanbul 1990, s. 6 Bu cümleyi kısaca açarsak Postmodernizm; büyük anlatılar adı altında sayılabileceğimiz, büyük felsefeler, büyük dinler, büyük gelenekler ya da büyük kültür sistemleri/medeniyetler gibi bugünkü insanlık kültürünün yaratıcısı olan büyük stratejilere, bunların şimdiye kadar ortaya koydukları politik sistemlere ve bu sistemlerin birey ve toplumun güvenliğini sağlamak adına geliştirdikleri siyasi, ekonomik, kültürel ve dinî sistem ve organizasyonlara, bu organizasyonların siyasi ve toplumsal otorite biçimlerine ve bütün bunlardan üretilmiş, hukukla korunan bireysel ve toplumsal pratiklere inanmamaktadır. Başka bir deyişle postmodernizm; şimdiye kadar içinde yaşadığımız evreni açıklamak için başvurduğumuz bütün entelektüel stratejileri, insanoğlunun inceltip geliştirdiği bütün değerleri bu değerlere göre biçimlenmiş sosyal, kültürel, ekonomik pratikleri ve onların küresel çapta ayrıcalıkları olarak kabul görmüş realiteyi tanımlama tarzlarını reddediyor; onun yerine tarihsizliği, vatanısızlığı dolayısıyla merkezsizliği, kabileleşmiş çoğul özneyi, kabile aklıyla hareket eden çoğul aklı siyasi ve etnik bakımdan paramparça edilmeye layık görülen bir coğrafyayı ve bu coğrafya üzerinde kültürel kimlikler ve etno-milliyetçilikler üzerinden gerçekleştirilmiş onlarca otorite biçimini ikame etmek ister.

Onun içinde 'ister siyasi ister dinsel, ister toplumsal nitelikli olsun bütün küresel, her şeyi kapsayıcı dünya görüşlerine meydan okur. Marksizmi, Hristiyanlığı laik hümanizmi, feminizmi, İslam'ı ve modern bilimi aynı dereceye indirir. Bu düşünce sistemleri büyüclük, astroloji ve ilkel kültürlerin seviyesine indirilerek onlara eşit tutulur. Bu nedenledir ki Rosenau; "paganizm ve panteizm geri dönüp postmodern dinler hâline gelmiştir." demektedir. bk. Pauline Marie Rosenau, *Postmodernizm ve Toplum Bilimleri*, çev. Tuncay, Birkan, Bilim ve Sanat, Ankara, 204, s. 215.

18 Harold A. Innis, *İmparatorluk ve İletişim Araçları*, Ütopya Yayınları İstanbul, 2007.

19 Marshall McLuhan, *Gutenberg Galaksisi/Tipografik İnsanın Oluşumu*, çev. Gül Çağalı Güven, YKY, İstanbul, 2001.

20 Amerika basın ve medya tarihine en başarılı bir medya operasyonu olarak geçen "Creel Komisyonu" çalışmalarıyla ilgili olarak Chomsky: "Woodrow Wilson, Birinci Dünya Savaşının tam ortasında, 1916 yılında "Peace Without Victory"(zafersiz barış) sloganıyla başkan seçilmişti. Son derece pasifist olan halk, bir Avrupa savaşıma dâhil olmak için bir neden görmüyordu. Aslında savaşa çoktan imza atan Wilson yönetimi bu konuda bir şeyler yapmak zorundaydı. Hükûmetin "Creel Komisyonu" adıyla kurduğu bir propaganda komisyonu altı ay içinde etkisini göstererek o barışçıl halkı, histerik bir savaş çıkırtkanı hâline dönüştürdü ve alman olan her şeyi yakıp yıkmak, tüm Almanları lime ilme etmek, savaşa gidip dünyayı kurtarmak isteyen insanlar yaratmayı başardı. Bu esaslı bir başarıydı ve ardı sıra gelen başarılarla da ön ayak oldu". demektedir!.../saldırı yöntemlerinin alanı oldukça genişti. Örneğin, Alman askerlerinin zulmü, kolları koparılmış Belçikalı bebekler hâlâ tarih kitaplarında okuduğumuz türlü türlü vahşet üretimi... Bunların çoğu o dönemin gizli müzakerelerinde "dünyanın düşüncesini yönetmeyi" vadeden İngiliz Propaganda Bakanlığı tarafından icat edildi." bk. Noam Chomsky, *Medya Denetimi*, çev. Elif Baki, Everest Yayınları, İstanbul, 2008, s. 1-2.

21 ABD'yi yöneten epistemik monopol Vietnam faciasından sonra bir kısım aydın ve halkta oluşan ve adına "Vietnam Sendromu" denilen savaş karşıtı tavır izole etmek için medya organlarında oldukça yoğun çaba sarf etti. Her defasında bu tavrın yanlış olduğunu yeniden tanımladı. Reagan yanlısı aydınlardan Norman Pothoretz; bu tavrı askerî gücün kullanımına karşı olan hastalıklı bir tutum olarak tanımladı. Askerî gücün kullanımına ve diğer demokratik saptamalara karşı olan hastalıklı tutumların üstesinden gelinmeli Bir halkın böylesi hastalıklı tutumlara yenik düşmesi çok tehlikelidir. Diyerek âdeta ABD yönetiminin bir savaş makinesi olarak ayakta kalmasından yana tavır koydu. Körfez Savaşı esnasında Washington Post ise, "İnsanlara savaş değerlerine saygılı olmayı aşılama gerekir." manşetleri ile bu tavrı onayladı. Chomsky, age., s. 15.

22 Nick Stevenson, *Medya Kültürleri/Sosyal Teori ve Kitle İletişimi*, çev. Göze Orhon, Barış Engin Aksoy, Ütopya Yayınları, Ankara, 2008, s. 69.

23 Buna örnek olarak ünlü İngiliz yayın kuruluşu, Biritsh Broadcasting Corporation'ı (BBC), verebiliriz. BBC büyük ölçüde İngiltere'nin egemen toplumsal gruplarının ethos'unu ve beğenisini yansıtan yüksek standartların muhafaza edilmesi ideali üzerine kurulmuş bir iletişim aracı olarak görev yapmaya devam etmektedir. Stevenson, age, s. 32